

Undervisningsplan processrätt (18 hp), VT 2017

Undervisningsplan processrätt (18 hp), VT 2017	1
1. Allmänt om kursen	2
1.1 Innehåll och målsättning	2
1.2 Förväntade studieresultat.....	3
1.3 Obligatorisk närvaro m.m.	4
1.4 Pedagogiken	4
2. Närmare om kursens uppbyggnad.....	5
2.1 Föreläsningarna.....	5
2.2 Rättegångsspelen.....	5
2.3 Gruppundervisningen.....	13
2.4 Seminarier	13
2.5 Tentamen m.m.	13
3. Skriftliga och muntliga övningar, obligatorier m.m.....	14
3.1 Skriftliga och muntliga övningar.....	14
3.2 Obligatorier.....	14
3.3 Internationella och komparativa inslag på kursen.....	14
3.4 Samverkan med det omgivande samhället.....	15
3.5 Förhållandet till andra kurser och utbildningen i stort	15
4. Krav för deltagande i undervisningen	15
4.1 Registrering	15
4.2 Gruppindelning	16
5. Studieanvisningar	16
6. Litteraturlista.....	16
6.1 Kurslitteratur.....	16
6.2 Studiematerial	18
6.3 Ej obligatorisk litteratur.....	18
7. Examination	18
7.1 Examinationsmoment	18
7.2 Tillträde till examination.....	18
7.3 Anmälan till tentamen	19
7.4 Handlingar som ska medtas vid tentamen.....	19
7.5 Tillåtna hjälpmedel och ordningsregler.....	19
7.6 Inlämning av tentamen	20
7.7 Betygskriterier	21
7.8 Begäran om omprovning:.....	25
8. Funktionshinder.....	25
8.1 Allmänt	25
8.2 Särskilt pedagogiskt stöd vid högskolestudier.....	25
8.3 Examination vid funktionshinder.....	26
9. Studentinflytande och kursutveckling	26

1. Allmänt om kursen

1.1 Innehåll och målsättning

Grundkursen i processrätt är en obligatorisk kurs inom ramen för juristprogrammet vid Stockholms universitet.

Inom ämnet processrätt behandlas formerna för domstolarnas rättskipning i främst brottmål, förmögenhetsrättsliga mål och familjemål. Rättegångsbalken innehåller ingående regler om hur parterna och domstolarna ska agera under olika skeden av tingsrättsprocessen och vad som gäller då ett mål överklagas till hovrätten och Högsta domstolen. De processrättsliga reglerna rörande rättskipningen i dessa instanser kan hänföras till den allmänna processrätten och det är på detta område som kursen har sin tyngdpunkt. Viktiga områden inom den allmänna processrätten är t.ex. rättegångshinder, forum, talan, kumulation, säkerhetsåtgärder, tvångsmedel, rättskraft, rättegångskostnad, bevismedel, bevisföring och bevisvärdering. Därtill kommer de olika momenten i själva rättegången, t.ex. förberedelse, huvudförhandling och dom i tvistemål samt förundersökning, åtal, huvudförhandling och dom i brottmål. Slutligen omfattar den allmänna processrätten även överrättsprocessen, dvs. reglerna om hur en rättegång går till i hovrätt och Högsta domstolen. Överrättsprocessen behandlar dels ordinära rättsmedel såsom överklagande, dels extraordinära rättsmedel såsom resning och domvillå. Men grundkursen i processrätt omfattar även specialprocessrätt, t.ex. utsökning och konkurs samt alternativa former för tvistelösning såsom skiljeförfarande. Processrättsämnet kan, sett i vidare bemärkelse, sägas omfatta även förvaltningsprocessrätt, men detta ämne behandlas inte i processrättskursen utan i kursen Förvaltningsrätt med förvaltningsprocessrätt.

För att beskriva processrättens relation till tidigare kurser i juristutbildningen, främst civilrätt och straffrätt, kan termerna materiell och formell rätt användas. Processrätten, dvs. den formella rätten, kan i princip inte existera i ett vacuum utan förutsätter existensen av en materiellrättslig fråga, t.ex. frågan om en part har den civilrättsliga rättighet som han eller hon gör gällande eller påståendet om att någon har begått en brottslig gärning. En part som menar sig ha en materiell rättighet kan genom processrättens regler få denna rättighet ”materialiserad” genom att domstolen efter en rättegång meddelar en dom. Skulle svaranden vägra att rätta sig efter domen kan käranden via utsökningsrättens regler få sin rättighet tillgodosedd med tvång.

Processrättens relation till materiell rätt framträder också då man betraktar processens funktioner. Civilprocessens övergripande funktion brukar sägas vara att bidra till ett maximalt genomslag för ändamålen bakom de materiella reglerna. Det finns olika uppfattningar om hur detta sker, men ofta framhålls handlingsdirigering och konfliktlösning som de två viktigaste funktionerna. Straffprocessens funktioner varierar beroende på i vilket skede som processen befinner sig; under förundersökningsstadiet dominerar den brottsbekämpande funktionen medan rättssäkerhetsfunktionen dominerar vid överläggningen.

I kursen diskuteras metoderna för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten. Genom undervisningen övas studenterna i att identifiera och bedöma processuella frågeställningar i olika konkreta fall. I form av rättegångsspel i såväl brottmål som tvistemål övas färdigheten att kunna utforma och utföra processhandlingar i tal och skrift.

Kurstiden är 12 veckor. Kursen inleds med föreläsningar och rättegångsspel. Därefter bedrivs undervisningen i grupper om cirka 40 studenter. Fyra stycken seminarier förekommer.

Under kursen genomför studenterna två rättegångsspel (i schemat rubricerade "Caseseminarier") vari ingår författande av rättegångsskrifter.

För tillträde till undervisning och examination krävs godkända resultat i de kurser som ingår i juristprogrammets första, andra och tredje termin samt fullgjorda obligatorier i Straffrätt. Studenter som inte uppfyller dessa förkunskapskrav måste söka dispens hos studievägledare för grundkurser före kursstart.

1.2 Förväntade studieresultat

Kunskap och förståelse

Efter genomgången kurs förväntas studenten kunna:

- visa kunskap i och förståelse av centrala processrättsliga frågeställningar, inbegripet den processrättsliga systematiken och terminologin.

Färdighet och förmåga

Efter genomgången kurs förväntas studenten kunna:

- visa förmåga att med hjälp av relevanta juridiska metoder tillämpa och tolka processrättsliga regler samt bedöma processrättsliga problem,

- visa förmåga att med hjälp av juridisk metod systematiskt, kritiskt och självständigt identifiera, formulera och analysera processrättsliga frågeställningar,

- inom givna tidsramar i grupp genomföra en domstolsprocess (inbegripet att författa inlagor eller dom samt muntligen argumentera och bemöta motpartens argumentation), och

- redogöra och diskutera processrättsliga frågeställningar i dialog med olika grupper.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

Efter genomgången kurs förväntas studenten kunna:

- visa förmåga till ett professionellt förhållningssätt, och

– kritiskt bedöma och värdera processrättsliga frågeställningar med hänsyn till relevanta samhällseliga frågor.

1.3 Obligatorisk närvaro m.m.

Undervisningen ges i form av föreläsningar, rättegångsspel, gruppundervisning och seminarier.

Obligatorisk närvaro gäller vid samtliga moment i rättegångsspelen (se avsnitt 3.2). Vid seminarierna gäller obligatorisk närvaro vid minst 3/4 av dessa. Övrig undervisning är frivillig.

Med obligatorisk närvaro avses att studenten ska förbereda uppgifter inför rättegångsspelen och seminarierna, aktivt delta i dessa samt delta i diskussionen kring uppgifterna.

I rättegångsspelen räknas som giltig närvaro endast aktivt deltagande i den grupp i vilken studenten är registrerad. Dispens medges inte för rättegångsspelen.

För att få tillgodoräkna sig sitt betyg i processrätt krävs att studenten har fullgjort samtliga obligatoriska moment med godkänt resultat.

1.4 Pedagogiken

1. *Föreläsningarna* är tänkta att i huvudsak ge en struktur och att på så sätt kunna vara till hjälp vid inläsningen av kurslitteraturen och för förståelsen av de frågor som behandlas i denna. Inför varje föreläsning finns möjlighet att ladda ner en presentation av föreläsningen (åhörarkopior av den presentation som visas). Tanken med detta är att studenten inte ska behöva skriva av dessa utan i stället koncentrera sig på att lyssna och förstå. Föreläsningarna är frivilliga.

2. *Rättegångsspelen* är en undervisningsform där studenterna gruppvis deltar i fingerade processer. Ett spel ägnas åt brottmål och ett åt tvistemål. Studenterna tilldelas roller, domare, advokat, vittne etc., som ska förberedas innan spelet äger rum och vid själva spelen agerar varje student i den tilldelade rollen. Rättegångsspelen syftar till att ge en introduktion till den praktiska tillämpningen av processrätten och därmed en konkret bas för fortsatta studier i ämnet. Eftersom processrättens regelsystem i hög grad präglas av abstraktion är det av särskild vikt att genom tillämpning skaffa sig en bild av hur dessa regler tillämpas i domstolarnas praktik. För att momentet ska ge den behållning som avses är det emellertid av stor vikt, dels att deltagarna förbereder sig mycket noga, dels att man under spelet försöker upprätthålla en så hög grad av realism som möjligt. De studenter som har tilldelats roller som nämndemän i brottmålen kan särskilt uppmanas att sätta sig in i den materiella frågan. Deltagandet i rättegångsspelen är obligatoriskt. Detta gäller samtliga moment i de båda spelen. Den som inte med godkänt resultat genomgått detta obligatorium kan inte få ut något betyg i ämnet processrätt.

3. *Gruppundervisningen* bedrivs i pass om två lektionstimmar åt gången vid sammanlagt 13 tillfällen. Gruppundervisningsmaterialet består av mer eller mindre omfattande frågor i anslutning till kurslitteraturen. Frågorna är tänkta att utgöra konkreta utgångspunkter vid genomgång och diskussion av processrättsliga frågor i gruppundervisningen. Genom att arbeta med lagtext, kurslitteratur och gruppundervisningsfrågor sker ett mer aktivt lärande än om man endast läser lagtext och kurslitteratur. För att gruppundervisningen ska ge mesta möjliga utbyte bör studenten själv eller i grupp förbereda frågorna inför varje undervisningstillfälle. Var och en bör vara beredd att vid varje lektion redovisa hur man kan resonera då man besvarar respektive fråga. Gruppundervisningen är frivillig.

4. *Seminarierna* innebär en fördjupning i ett visst processrättsligt delämne. Varje grupp har ett eller flera seminarietillfällen. Inför seminariet ska studenterna ha läst materialet till seminarieövningen och förberett svar och argumentation på eventuella frågor. Detta material finns tillgängligt under Kursmaterial. Den studerande ska själv efterforska det material som ingår i förberedelsearbetet såsom t.ex. lagförarbeten, litteratur och rättspraxis som kan vara till ledning vid seminariet. Vid seminarierna gäller obligatorisk närvaro vid minst 3/4 av dessa.

Lärarna på kursen har ingen möjlighet att svara på processrättsliga frågor via e-post, däremot är alla studenter välkomna att ställa sina frågor i samband med undervisningen.

2. Närmare om kursens uppbyggnad

2.1 Föreläsningarna

Föreläsningarna inleder kursen och behandlar centrala delar inom allmän processrätt och specialprocessrätt. Som exempel kan nämnas processens ram, ändring av talan, rättskraft, processhinder, processprinciper, bevisföring, bevisbörda, bevisvärdering, förhör, förundersökning, tvångsmedel, förberedelse i tvistemål, överrättsprocess, skiljeförfarande, konkursrätt, utsökningsrätt, summarisk process i tvistemål.

2.2 Rättegångsspelen

I de båda rättegångsspelen tilldelas studenterna olika roller, t.ex. domare, nämndeman, ombud, försvarare, åklagare, vittne etc. Av tids- och kostnadsskäl är flera roller dubblade. När det gäller ombudsrollerna i tvistemål och åklagar- respektive försvararrollerna i brottmål ska uppgifterna fördelas lika mellan de personer som fått en sådan roll, t.ex. så att en genomför första delen av förhandlingen, fr.o.m. sakframställan till hälften av förhören, och den andra tar hand om resten, fr.o.m. hälften av förhören till pläderingen. Även vid den muntliga förberedelsen ska uppgifterna fördelas lika.

Vid sjukdom och annan frånvaro kan det förekomma att vissa roller förblir obesatta, varje deltagare måste därför vara beredd att hoppa in i en roll man inte förberett sig särskilt på. Strävandet vid rollbyten är att genomföra så näraliggande byten som möjligt, t.ex. att nämndeman går in som ordförande.

Av rollistorna framgår vilket av flera alternativa rättegångsspel, som gruppen tilldelats. Det tillämpliga spelet återfinns i "Material till rättegångsspele", som på kursens hemsida finns under Kursmaterial.

Följande roller finns i spele:

Brottmål: Ordförande, nämndemän, åklagare, målsägandebitråde, försvarare, tilltalad, målsägande, vittnen.

Tvistemål: Ordförande, rådman, fiskal, kärende, kärendeombud, svarandeombud, vittnen.

Rättegångsspele innehåller följande obligatoriska moment:

Brottmål

- individuellt författande av en stämningsansökan (samtliga studenter utom de som fått roll som målsägandebitråde)
- individuellt författande av målsägandeinlägga (endast de studenter som fått roll som målsägandebitråde)
- deltagande i förberedande sammanträde (samtliga studenter)
- deltagande i huvudförhandling (samtliga studenter)
- gruppvis författande av dom eller överklagande (studenter som särskilt tilldelats dessa uppgifter, se nedan) samt
- lärargenomgång av dom och överklagande (endast de studenter som författat dessa skrifter)

Twistemål

- individuellt författande av svaromål (samtliga studenter utom de som fått roll som Fiskal C)
- individuellt författande av anteckningar från muntlig förberedelse (endast de studenter som fått roll som Fiskal C)
- deltagande i muntlig förberedelse (samtliga studenter)
- deltagande i huvudförhandling (samtliga studenter)
- gruppvis författande av dom eller överklagande (studenter som särskilt tilldelats dessa uppgifter, se nedan)
- lärargenomgång av dom och överklagande (endast de studenter som författat dessa skrifter)

Nedan följer en utförligare beskrivning av de olika momenten. När det gäller utformningen av de skriftliga inlagorna kan ledning erhållas av det kompendium med exempel på domstolshandlingar som på kursens hemsida återfinns under Kursmaterial.

a) Stämningsansökan (alt. målsägandeinlaga):

I brottmålet ska var och en – utom den som fått rollen som målsägandebiträde i brottmål – skriva en stämningsansökan från åklagaren, som förutom uppgifter om den tilltalade ska innehålla:

- gärningsbeskrivning
- lagrum
- bevisuppgift med angivande av vilken skriftlig (i förekommande fall) och muntlig bevisning som åberopas och bevistema (dvs. vad varje bevis ska styrka) samt för vittnen även förhörstema (dvs. vad vittnet/parten ska höras om).

Den som fått rollen som målsägandebiträde ska i stället inge en målsägandeinlaga som förutom uppgifter om parternas namn ska innehålla:

- skadeståndsyrkande
- grund för yrkandet
- bevisuppgift (se ovan)

Stämningsansökan respektive målsägandeinlaga i brottmålet inlämnas vid det förberedande sammanträdet. Dessa skrifter bör rymmas på en A4-sida. Ange namn i det övre högra hörnet av sidan.

b) Svaromål (alt. anteckningar):

I tvistemålet ska var och en av studenterna – utom den som fått rollen som fiskal C – med utgångspunkt i materialet, enskilt författa ett svaromål. Svaromålet ska innehålla:

- inställning till kändens yrkanden, d.v.s. medgivande eller bestridande jämte eventuella vitsordanden, (dvs. om yrkade belopp eller ränta kan anses skäliga i och för sig),
- grunder för bestridande,
- eventuell redogörelse för övriga omständigheter i saken, som enligt svaranden är relevanta för prövningen och eventuella tillrättslägganden av kändens framställning i sak, och,
- bevisuppgift, med angivande av vilken skriftlig (i förekommande fall) och muntlig bevisning som åberopas och bevisstema (dvs. vad varje bevis ska styrka) samt, för muntliga bevis, förhörstema (dvs. vad vittnet/parten ska höras om).

Svaromål (max två A4-sidor) i tvistemålet inlämnas vid den muntliga förberedelsen. Namn ska anges i det övre högra hörnet av förstasidan.

Den som fått rollen som fiskal C ska i stället föra anteckningar vid den muntliga förberedelsen. Anteckningarna ska framförallt innehålla uppgifter om vad parter och ombud uppgett vid sammanträdet (RB 6:3 och 4), se även nedan.

c) Förberedande sammanträde i brottmål:

Vid det förberedande sammanträdet inlämnas den individuella rättegångsskriften till läraren. Läraren gör en snabbgenomgång av innehållet i dessa, något som snarare är en kontroll av utförandet än en individuell rättning. Efter att rättegångsskriften återutdelats till studenterna sker den verkliga rättningen genom den lärarledda genomgången, som själva spelet inleds med. Den uppläggning av målet, som man därvid gemensamt kommer fram till, ska också användas under själva huvudförhandlingen, någon individuell återgång till egna varianter är inte tillåten.

d) Huvudförhandling i brottmål:

Efter några dagar hålls sedan en huvudförhandling och där är ambitionen att denna ska utföras med så få läraravbrott som möjligt. När det gäller överläggningen till dom bör den ske enskilt, d.v.s. med endast rätten närvarande. Viktigt vid ledamöternas diskussion är att ordföranden söker strukturera frågorna i målet, så att man prövar saken i logisk ordning, rekvisit för rekvisit i skuldfrågan och först därefter påföljden i brottmålet. För rättens del gäller att den inte får beakta vad som sagts enligt förhören i förundersökningen om inte förhören föredragits med stöd av RB 36:16 st. 2. Domen ska sedan avkunnas och korta domskäl ges, liksom, i förekommande fall, skiljaktiga meningar.

Efter överläggning och dom diskuteras genomförandet och utgången, d.v.s. spelen värderas såväl formellt som materiellt.

e) Muntlig förberedelse i tvistemål:

Förberedelsens syfte är att klarlägga parternas inställningar i målet; yrkanden, grunder, bestridandegrunder och bevisning. Detta sker vid ett förberedelsesammanträde, där läraren är ordförande och Fiskal C för anteckningar (se RB 6:3 och 4). Dessa anteckningar ska inom tre arbetsdagar skickas till läraren och till partsombuden. Sammanträdet är av relativt informell karaktär och det är upp till varje ordförande att bestämma hur sammanträdet ska läggas upp. Vid den kommande huvudförhandlingen ska rätten och parterna i princip hålla sig till den uppläggning av processen som man kommit fram till vid förberedelsen (även om vissa smärre ändringar kan vara tillåtna även vid huvudförhandlingen).

f) Huvudförhandling i tvistemål:

Huvudförhandlingen i tvistemål har samma upplägg som huvudförhandlingen i brottmål.

Vid huvudförhandlingen ska Rådman B vara "referent", med huvudansvaret för den materiella frågan.

g) Författande av dom och överklagande (i grupp) i brottmål och tvistemål:

Varje rättegångsspelsgrupp indelas i fyra undergrupper enligt följande:

- db - ordföranden i brottmålet jämte nämndemännen
- öb - åklagare, försvarare och målsägandebiträde i brottmålet
- dt - de tre domarna i tvistemålet
- öt - ombuden i tvistemålet

Dom:

Efter att domen avkunnats muntligen i vardera spelet ska domargrupperna (dt i tvistemålet och db i brottmålet) inom en vecka avfatta domen skriftligt.

Domslutet från huvudförhandlingen får givetvis inte ändras vid domskrivningen. Inte heller får omständigheter som ej åberopats vid huvudförhandlingen upptas i domen. Domen ska innehålla:

- uppgifter om parterna
- domslut

- yrkanden och grunder (brottmål) respektive yrkanden, grunder och utveckling av talan (tvistemål) och uppgift om i målet upptagen bevisning
- domskäl
- eventuella skiljaktiga meningar samt
- anvisning för överklagande (klagoanvisning)

Senast inom en vecka från huvudförhandlingen ska domen skickas per e-post eller på annat sätt överlämnas dels till läraren, dels till de studenter som ska skriva överklagandet (överklagandegruppen, öb respektive öt).

Gruppens beteckning ska tydligt anges på domar och överklaganden.

Samtliga lärare på universitetet har en juridicum-adress som framgår av kursens hemsida. E-postadresser till externa lärare framgår också av kursens hemsida (se lärarlista under Schema).

Överklagande:

Sedan skriftliga domar avgetts ska varje överklagandegrupp (öt i tvistemålet och öb i brottmålet) författa ett överklagande. Dvs. även de ombud som vunnit ska författa överklagande för den part som förlorat tillsammans med den förlorande partens ombud. Överklagandet ska vara ställt till Svea hovrätt och ange:

- vilken dom som överklagas,
- yrkande i hovrätten, dvs. vilken ändring i tingsrättens dom som yrkas,
- grunderna för överklagandet, med angivande av skäl till varför man anser att tingsrättens domskäl är felaktiga,
- bevisuppgift
- skäl för om- eller tilläggsförhör i hovrätten om klaganden vill att sådant förnyat förhör hålls och
- de omständigheter som åberopas till stöd för prövningstillstånd (i förekommande fall)

Några nya, tidigare okända, omständigheter får självfallet inte läggas in.

Överklagandet ska senast inom två veckor från huvudförhandlingen skickas till spelets lärare (se ovan) och till domargruppen (se ovan).

Gruppens beteckning ska anges tydligt på domar och överklaganden.

Samtliga lärare på universitetet har en juridicum e-postadress som framgår av kursens hemsida, e-postadresser till externa lärare framgår också av kursens hemsida (se lärarlista under Schema).

h) Lärargenomgång av dom och överklagande:

Som framgått av framställningen ovan kommer domarna inte att gås igenom/rättas av lärare innan de ska överklagas. Överklagandet författas på grundval av den dom som överklagandegruppen erhållit från domargruppen.

Efter att lärarna erhållit dom och överklagande sker en genomgång av skrifterna. Dom- och överklagandegrupp (det vill säga de studenter som skrivit dom respektive överklagande) ska närvara på lärargenomgången, som tar en timme i anspråk. Övriga studenter behöver inte närvara vid denna. Inför lärargenomgången ska grupperna studera ”motgruppens” rättegångsskrift för att kunna lämna synpunkter på den vid genomgången och därmed komplettera lärarens eventuella synpunkter.

Vid lärargenomgången av rättegångsskrifterna diskuteras domens respektive överklagandets innehåll och utformning. Gruppdeltagarna ges tillfälle att bemöta synpunkter, från såväl läraren som den andra tremannagruppen, och försvara sina ståndpunkter. Huvudinriktningen i denna diskussion ska ligga på själva rättegångsskriften, inte på dess förhållande till huvudförhandlingen eller riktigheten i den avkunnade domen.

Närmare instruktioner och tips om hur rättegångsskrifter utformas ges vid föreläsningen "Introduktion till rättegångsspelet". Även övriga föreläsningar, särskilt de som behandlar gärningsbeskrivningen respektive förhörsteknik, rekommenderas mycket starkt.

Förberedelser

Inför respektive moment ska följande lagtext och litteratur studeras.

- Stämningsansökan/målsägandeinläga i brottmålet: RB 45:4 och Rättegång V (8 u.), s. 176—190 och s. 36—41 + supplement.
- Huvudförhandling i brottmål: RB 45:4 och 46 kap. RB och Rättegång V s. 176—207 + supplement samt reglerna om vittnesförhör och förhör med den tilltalade i 36—37 kap. RB.
- Svaromålet i tvistemålet: RB 42:2, 6 och 7 och Rättegång V, s. 23—36 + supplement.
- Anteckningar från muntlig förberedelse: Se RB 6:3 och 4.
- Sammanträdet för muntlig förberedelse i tvistemål: 42 kap. RB och Rättegång V s. 20—78 + supplement.
- Huvudförhandling i tvistemål: 43 kap. RB och Rättegång V s. 79—104 + supplement samt reglerna om vittnes- och partsförhör i 36 och 37 kap. RB.
- Dom och domskrivning: Rättegång V s. 268—282 + supplement (vidare rekommenderas Domstolsverkets handböcker i brottmål och tvistemål vilka återfinns på <http://www.dvhandbok.domstol.se>)
- Överklagande: Rättsmedlen (12 u.)

Viss ledning kan också erhållas i de förlagor, som ingår i "Exempel på domstolshandlingar" som återfinns på kursens hemsida under Kursmaterial — Material till rättegångsspelet.

Inför den muntliga förberedelsen i tvistemålet måste ombuden bereda sig på att kunna redogöra för omständigheterna i målet och för sin inställning i saken. Vidare ska alla inför huvudförhandlingarna lära in de lathundar för huvudförhandling i brottmål respektive tvistemål som ingår i materialet. Detta gäller i synnerhet ordföranden. Inför huvudförhandlingarna måste vidare åklagare, försvarare, målsägandebiträde och ombuden i tvistemålet förbereda sakframställningar, förhör och pläderingar. För förhören behöver nämnda aktörer med utgångspunkt i bevisemat lägga upp en strategi för varje förhör för att uppnå syftet med förhöret. Det ska finnas en tanke med varje fråga. Inte minst när det gäller att höra den tilltalade, ett moment som oftast slarvas över på några minuter, gäller det att utnyttja förhöret till en uttömmande utforskning av det inträffade. När det gäller den tilltalade och försvaret måste det understrykas att det inte är tillåtet att lägga in nya friande förutsättningar. Visserligen får den anklagade nu förneka vad han sagt under polisförhören (och de av åklagaren påstådda avsikterna), men han kan inte komma med ett nytt försvar som gör fullbordat brott helt osannolikt. Pläderingarna måste visserligen till viss del improviseras och inte minst knytas an till den bevisupptagning som skett, men själva basen – den sakliga, rättsliga och rättspolitiska argumentationen – måste förberedas, så att det blir möjligt att åstadkomma slutanförenden om åtminstone 5–10 minuter vardera. Som tumregler för pläderingen bör den innehålla följande

- vem har bevisbördan?
- vad är bevisat och varför, dvs. analys av bevisupptagningen
- redogörelse för rättsläget
- tillämpning av rättsläget på sakomständigheterna
- förslag till hur rätten bör döma.

Särskilt för ombuden i tvistemålet gäller vidare att i förarbeten och litteratur, studera de materiella reglerna i den mån tillämpningarna därav är tvistiga mellan parterna.

Deltagarna behöver inte känna sig slaviskt bundna av givna förutsättningar i materialet. I verkligheten inträffar ju ofta att lämnade uppgifter ändras när det väl blir rättegång. Detta överläts till varje deltagares fantasi och omdöme. Men om någon uppgift ändras får det naturligtvis inte vara fråga om en ändring som kullkastar möjligheterna att genomföra huvudförhandlingen.

Den allra mest givande formen för förberedelse är att på egen hand göra studiebesök vid någon allmän domstol, t.ex. Stockholms tingsrätt. Välj ut någon huvudförhandling som tidsmässigt verkar lagom omfattande (ca 2 timmar) och ta plats som åhörare när målet ropas upp.

2.3 Gruppundervisningen

Denna del av kursen innebär att studenterna (enskilt eller i grupp) förbereder i förväg angivna problemfrågor och att lösningarna på dessa sedan redovisas och analyseras under lärarens ledning. Ämnesmässigt berörs frågor inom såväl allmän processrätt som specialprocessrätt. Syftet med gruppundervisningen är att öva på att identifiera, analysera och bedöma processrättsliga frågeställningar med utgångspunkt i processrättens systematik och principer. Vid dessa undervisningstillfällen behandlas centrala processrättsliga institut såsom forum, processhinder, talerätt, yrkanden och grunder, fullgörelse- och fastställsetalan, kvittningsinvändning och genkärsmål, processens ram, ändring av talan, kumulation, rättskraft, rättegångskostnader, rättshjälp, förundersökning, straffprocessuella tvångsmedel, civilprocessuella säkerhetsåtgärder, ombud och försvarare, delgivning, bevismedel, bevisföring, bevisbörda, bevisvärdering, överrättsprocess, konkursrätt, utskökningsrätt och summarisk process i tvistemål.

2.4 Seminarier

Seminarierna är tänkta att utgöra ämnesmässiga fördjupningar i vissa processrättsliga frågor. Inför varje seminarium tillhandahålls förberedelsematerial. Seminarierna, som i stor utsträckning bygger på studenternas förberedelser och aktivitet, utgör en övning i att med utgångspunkt i juridisk metod tillämpa och analysera rättskällor och principer inom processrätten. Vidare ger seminarierna en övning i att bedöma och värdera processrättens funktioner i ett samhälleligt och etiskt perspektiv.

2.5 Tentamen m.m.

Examination sker genom

- obligatorisk aktiv närvaro vid seminarierna,
- genomförande av rättegångsspelen, och
- skriftlig tentamen (salsskrivning).

Kursen avslutas med en skriftlig tentamen. Syftet är att examinera kursens förväntade studieresultat (lärandemål).

3. Skriftliga och muntliga övningar, obligatorier m.m.

3.1 Skriftliga och muntliga övningar

Skriftliga övningar. I de båda rättegångsspelen ska studenten bl.a. författa rättegångsskrifter, individuellt och i grupp (en stämningsansökan eller målsägandeinläga, ett svaromål eller anteckningar samt en dom eller ett överklagande). De studenter som författat dom eller överklagande ska dessutom närvara vid en lärargenomgång av dessa skrifter.

Muntliga övningar. I de båda rättegångsspelen ska studenten i en tilldelad roll delta i ett förberedande sammanträde och en huvudförhandling i brottmål, en muntlig förberedelse och en huvudförhandling i tvistemål. Vid dessa moment får studenten tillfälle att öva olika muntliga moment i rättegången, t.ex. sakframställning, förhör och plädering. Varje spel avslutas med en lärargenomgång då studenternas prestationer går igenom.

3.2 Obligatorier

Obligatoriet omfattar godkänt deltagande i *rättegångsspelen* (ett förberedande sammanträde och en huvudförhandling i brottmål, en muntlig förberedelse och en huvudförhandling i tvistemål, samt en lärargenomgång) jämte författande av rättegångsskrifter, individuellt och i grupp (en stämningsansökan eller målsägandeinläga, ett svaromål eller anteckningar samt en dom eller ett överklagande). Samtliga moment är obligatoriska. De studenter som författat dom eller överklagande ska dessutom närvara vid en lärargenomgång av dessa skrifter. Dispens medges inte.

Vid *seminarierna* gäller obligatorisk närvaro vid minst 3/4 av dessa.

Med obligatorisk närvaro avses att studenten ska förbereda uppgifter inför rättegångsspelen och seminarierna, aktivt delta i dessa samt delta i diskussionen kring uppgifterna.

Fullgjort obligatorium är giltigt i två år.

3.3 Internationella och komparativa inslag på kursen

I förberedelserna inför seminariet om Europakonventionen och bevisrätten ingår att på engelska läsa två rättsfall från Europadomstolen. Vid seminariet ska studenterna kunna redogöra för dessa rättsfall. Vid detta seminarium betonas också i hög grad Europakonventionen och Europadomstolens praxis som rättskälla inom processrätten.

I kursens olika moment ingår, där så är befogat, komparativa inslag. T.ex. kan det handla om att vid behandlingen av ett visst processrättsligt institut beröra detta instituts motsvarighet i något annat land eller i någon annan rättsordning.

3.4 Samverkan med det omgivande samhället

Flera av lärarna på kursens olika moment är praktiker, t.ex. domare, åklagare och advokater, och i undervisningen kan de således anknyta till aktuella problem och företeelser i sin verksamhet. Studenterna uppmanas att i egen regi besöka domstolar för att där bevista förhandlingar som åhörare.

3.5 Förhållandet till andra kurser och utbildningen i stort

För tillträde till undervisning och examination krävs godkända resultat i de kurser som ingår i juristprogrammets första, andra och tredje termin samt fullgjorda obligatorier i Straffrätt.

4. Krav för deltagande i undervisningen

4.1 Registrering

Registrering sker på studentexpeditionen eller via FastReg under de dagar som anges på kursens hemsida. Som regel kan registrering ske t.o.m. den andra kursdagen, dvs. dagen efter introduktionsföreläsningen.

Studenterna sköter själva gruppindelning till rättegångsspel och gruppundervisning via FastReg. Studenten måste vara registrerad på kursen för att kunna anmäla sig. Anmälan till rättegångsspel och gruppundervisning i FastReg görs separat. Dvs. en anmälan görs för rättegångsspel och en för gruppundervisning. FastReg kommer att vara öppen för anmälan från och med den tidpunkt som anges på kursens hemsida. Har inte gruppanmälan gjorts i FastReg före den tidpunkten förlorar man sin förtur vilket kan medföra att man inte blir placerad i en grupp. De studenter som är förstagsregistrerade på processrätten har förtur till rättegångsspel och gruppundervisning. Därför kan de som är omregistrerade på kursen endast anmäla sig från den tidpunkt som anges på kursens hemsida och bereds således tillträde i mån av plats. Även registrering för omregistrerade görs i FastReg av studenterna själva.

Studenterna väljer själva grupper till rättegångsspelet via FastReg (se ovan). Inför spelen är deltagarna indelade i olika grupper. Detta görs av studenterna själva via FastReg. Grupperna är desamma för tvistemål och brottmål och varje deltagare har någon uppgift i vardera spelet. I anslutning till introduktionsföreläsningen för rättegångsspelet presenteras definitiv grupp- och rollindelning. Rollerna är så fördelade att man i det ena spelet får en större uppgift (t.ex. att vara ombud) och i det andra en mindre (t.ex. vittne).

Student som ska komplettera rättegångsspel från tidigare termin ska inte anmäla sig till grupp utan istället kontakta kursadministratören före den tidpunkt som anges på kursens hemsida för placering i grupp.

Byte av grupp kan endast genomföras t.o.m. den tidpunkt som anges på kursens hemsida om det finns ledig plats i någon annan grupp. Det innebär att studenten själv avanmäler sig och därefter anmäler sig till en annan grupp via FastReg.

Student som av någon anledning inte kan närvara vid ett moment i sin rättegångsspelsgrupp har möjlighet att byta med student i en annan grupp. Detta under förutsättning att denna person har samma roll och att bytet omfattar hela spelet (dvs. hela brottmålsspelet eller hela tvistemålsspelet). Studenten tar då själv kontakt med den person med vilken man vill göra ett byte. Därefter ska båda meddela kursadministratören att båda godtar bytet samt vilka grupper som berörs. Bytet är godkänt först när detta har bekräftats av kursadministratören.

4.2 Gruppindelning

För att kunna anmäla dig till en grupp i FastReg måste du vara registrerad på kursen. De studenter som inte har läst kursen tidigare har förtur till undervisningen och får välja en plats i en grupp först. Tiden för registrering anges på kurshemsidan. För omregistrerade finns det möjlighet att delta i gruppundervisningen endast i mån av plats samt efter principen "först till kvarn".

5. Studieanvisningar

Kurslitteraturen framgår av litteraturlistan. Serien Rättegång I—V är lämplig att börja med och böckerna kan läsas i nummerföljd. Möjligen kan Rättegång V läsas på ett tidigare stadium eftersom det i denna bok behandlas frågor som behandlas i rättegångsspelet, t.ex. stämningsansökan, förberedelse och huvudförhandling.

Vad gäller lagtext hänvisas dels till RB, dels till de övriga författningarna med processrättsligt innehåll som omtalas i kurslitteraturen och vid undervisningen. Det är mycket viktigt att läsa lagtexten parallellt med litteraturen. Till processrättskursen rekommenderas en lagboksårgång som inte är äldre än två år. För komplettering av äldre lagböcker finns lagtextsupplement att köpa på Juristernas bokhandel. Närmare anvisningar framgår av kursens hemsida.

6. Litteraturlista

6.1 Kurslitteratur

För samtliga böcker gäller att finstilla partier inte är kursfordran, men att de kan öka förståelsen av ämnet och bidra till förmågan att lösa processrättsliga problem.

Litteraturen och lagtexten ska läsas parallellt, bl.a. därför att det i litteraturen ofta inte redogörs för innehållet i de regler vartill hänvisas.

Litteratur	Kursfordran
Ekelöf-Edelstam-Heuman-Pauli, Rättegång I, 9 uppl., 2016	Hela boken utom avsnitt § 1, X, 3.
Ekelöf-Edelstam-Pauli, Rättegång II, 9 uppl., 2015	Hela boken
Ekelöf-Bylund-Edelstam, Rättegång III, 7 uppl., 2006	Hela boken utom avsnitt § 22, II, 2 och 3.
Ekelöf-Edelstam-Heuman, Rättegång IV, 7 uppl., 2009	Hela boken
Ekelöf-Edelstam-Pauli, Rättegång V, 8 uppl., 2011	Hela boken
Ekelöf-Edelstam-Pauli, Rättegång I—V, Supplement, 13 uppl., 2016	Hela boken
Ekelöf-Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl., 2008	Hela boken
Heuman, Specialprocess, Utsökning och konkurs, 7 uppl., 2014	Hela boken

6.2 Studiematerial

Finns att köpa i Juristernas bokhandel vid kursstart:

- Lagtextsupplement
- Vägledande regler om god advokatsed

Distribueras på kursens hemsida under Kursmaterial:

- Material till rättegångsspelen
- Gruppundervisningsfrågor
- Material till föreläsningar och seminarier
- Exempel på domstolshandlingar
- Rättsfalllista

6.3 Ej obligatorisk litteratur

Bylund, Torleif, Repetitionskompendium i processrätt med facit, 8:e uppl., 2010, Iustus
Förlag. Se även de interaktiva processfigurena på <http://www.processfig.se>

Case Karlsson, processrättsspel på nätet (tillgängligt på <http://bevis.cenneth.com>)

7. Examination

7.1 Examinationsmoment

Kursens lärandemål examineras genom aktiv närvaro vid rättegångsspel, seminarier och genom en skriftlig tentamen om fyra timmar. Student som underkänts vid ordinarie tentamen bereds tillfälle till omtentamen.

7.2 Tillträde till examination

För tillträde till undervisning och examination krävs godkända resultat i de kurser som ingår i juristprogrammets första, andra och tredje termin samt fullgjorda obligatorier i Straffrätt.

För att få tillgodoräkna sig sitt betyg i processrätt krävs att studenten har fullgjort samtliga obligatoriska moment med godkänt resultat.

7.3 Anmälan till tentamen

Tentamensanmälan ska göras i FastReg senast tre arbetsdagar före dag för tentamen. Anmälan till tentamen förutsätter registrering på kursen. Alla studenter har rätt att istället för ordinarie betyg få betyg enligt den målrelaterade sjugradiga betygsskalan. Student som önskar betyg enligt denna skala måste dock anmäla detta till kursadministratören (koordinatören) minst fem arbetsdagar före den skriftliga tentamen. Finns behov av extra åtgärder i samband med tentamen på grund av funktionshinder ska detta anmälas till kursadministratören (koordinatören), se nedan under Funktionshinder.

7.4 Handlingar som ska medtas vid tentamen

Till tentamen ska godkänd legitimation medtas. Som godkänd legitimation räknas körkort, pass och id-kort med aktuell giltighetstid. Som godkänd legitimation räknas även högst tre månader gammal polisanmälan som anger att tentandens id-handling är stulen eller förlorad. Även utländska identitetshandlingar godkänns, företrädesvis pass och id-kort.

7.5 Tillåtna hjälpmedel och ordningsregler

Vid tentamen tillämpas examinationsalternativ 2 (två) – endast källmaterial, inga anteckningar. Över- och understrykningar får förekomma i tillåtet hjälpmedel. Information om de olika examinationsalternativen ([Examinationsregler vid Juridiska institutionen](#)) samt de ordningsregler ([Tentamensregler vid Stockholms universitet](#)) som gäller vid tentamen finns på Juridiska institutionens hemsida, under Utbildning – Allmän studieinformation. Tentanden ansvarar för att själv ta del av denna information. Vid tveksamhet kontakta alltid kursadministratören.

Förekomsten av otillåtna hjälpmedel, anteckningar och liknande samt brott mot ordningsreglerna kan föranleda en anmälan till universitetets disciplinnämnd. Disciplinnämnden, som leds av rektor, kan besluta om varning eller avstängning från studierna.

Följande material är tillåtna hjälpmedel vid tentamen i processrätt:

- Sveriges Rikes Lag (Wolters Kluwer/Norstedts Juridik) med tillägg, eller
- Sveriges Lagar / Sveriges Lag (Studentlitteratur) med komplement eller
- Svensk lag (Iustus)
samt
- Av juridiska institutionen distribuerade lagtextsupplement
- Av juridiska institutionen distribuerade Vägledande regler om god advokatsed

Det tillägg som finns till vissa lagböcker får också medtagas, dvs. det häfte som medföljer lagboken vid köp. Andra lagtexter, t.ex. egna utskrifter från Internet, är inte tillåtna.

7.6 Inlämning av tentamen

- Endast Juridiska institutionens svarsark rättas om inte annat angivits i instruktionerna.
- Kontrollera att alla uppgifter på omslagsarket och svarsarken är korrekta och fullständiga.
- Omslagsarket ska alltid lämnas in. Detta gäller även om tentanden väljer att lämna in blankt. Om tentanden väljer att lämna in blankt får inga svarsark lämnas in.
- Observera att samtliga studenter omedelbart ska sluta skriva när tentamensvakterna meddelar att tiden är slut. Det innebär att tentanderna då saknar rätt att avsluta en mening m.m. Om tentanden behöver ytterligare tid för att fylla i uppgifter på omslagsark eller på svarsarken eller dylikt ska det övervakas av en tentamensvakt för att undanröja misstanke om fusk.

7.7 Betygskriterier

7.7.1 Betygskriterier enligt den målrelaterade fyrgradiga betygsskalan

AB	Problem är mycket väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs korrekt och utförligt med utgångspunkt från samtliga relevanta principer. Mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
Ba	Problem är väl identifierade och analyserade. I huvudsak rättsligt relevant material används. Minst en rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. Svaret är strukturerat. Analyser och resonemang utförs i huvudsak korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. God till mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
B	Problem är identifierade och analyserade på ett godtagbart sätt. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs delvis korrekt med utgångspunkt från någon relevant princip. Godtagbar tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
U	Uppnår inte kraven för B.
Betygskriterierna ska läsas som typ prestationer. I det enskilda fallet utgår examinatorn ifrån ett helhetsomdöme, där enstaka styrkor och svagheter kan kompensera varandra. Kriterierna bygger på de bedömningsområden som utgörs av de förväntade studieresultaten (lärandemålen).	

7.7.2 Betygskriterier enligt den målrelaterade sjugradiga betygsskalan

A	Problem är synnerligen väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs utmärkt och utförligt med utgångspunkt från samtliga relevanta principer. Utmärkt tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
B	Problem är mycket väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. Mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
C	Problem är väl identifierade och analyserade. I huvudsak rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är strukturerat. Analyser och resonemang utförs i huvudsak korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. God till mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
D	Visst eller vissa problem är väl identifierade och analyserade. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs på ett till stora delar korrekt sätt med utgångspunkt från någon relevant princip. Tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten är bättre än godtagbar.
E	Problem är identifierade och analyserade på ett godtagbart sätt. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs delvis korrekt med utgångspunkt från någon relevant princip. Godtagbar tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.

Fx	Problem är identifierade och analyserade på ett näst intill godtagbart sätt. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Visat något prov på förmåga att analysera eller föra resonemang med utgångspunkt från någon relevant princip. Visat något prov på förmåga att tillämpa metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
F	Uppnår inte kraven för Fx.
Betygskriterierna ska läsas som typprestationer. I det enskilda fallet utgår examinatorn ifrån ett helhetsomdöme, där enstaka styrkor och svagheter kan kompensera varandra. Kriterierna bygger på de bedömningsområden som utgörs av de förväntade studieresultaten (lärandemålen).	

7.7.3 Ungefärlig betygsskala

AB	54	A
	50	B
Ba	48	
	42	C
B	40	D
	36	
U	30	E
		Fx
		F

Maxpoäng på tentamen kan t.ex. vara 60. Betygsskalan ovan illustrerar relationen mellan de båda betygsskalorna.

Poängsättningen utgör endast ett hjälpmedel för den bedömning av studenternas prestationer som görs i förhållande till de ovan redovisade betygskriterierna och lärandemålen.

7.8 Begäran om omprövning:

Tentamensresultat anslås i FastReg senast tre veckor efter tentamensdagen. I anslutning här till äger tentamensgenomgång rum. Tid och plats meddelas på tentamen eller på hemsidan. S.k. snabbrättning av tentamen förekommer inte och några förhandsbesked ang. resultatet kan inte erhållas. Vid tentamensgenomgången distribueras i regel en skriftlig kommentar till tentamen och tentamina finns tillgängliga. Eventuella anmärkningar mot företagen rättning av tentamen ska framföras skriftligen (e-post går också bra) hos respektive examinator senast dagen efter tentamensgenomgången så vida examinator inte anger annat. Student som vill framställa sådan anmärkning får inte hämta ut sin skrivning, utan denna ska behållas av examinatorerna. Det går bra att få en kopia av tentamen av kursadministratören.

8. Funktionshinder

8.1 Allmänt

Målet är att alla studenter vid Stockholms universitet ska ha lika rättigheter och möjligheter oavsett funktionshinder. Du kan läsa mer i Stockholms universitets "Handlingsplan för likabehandling av studenter med funktionshinder" på www.su.se under rubrikerna "Utbildning", "Studentservice" och "[Studera med funktionsnedsättning](#)". Kontakta Studentavdelningens sektion Service för studenter med funktionsnedsättning i god tid före studiestarten för att diskutera ditt individuella stödbehov och för att få nödvändig information. För att boka tid och diskutera stödåtgärder, maila till studentstod@su.se. Studenter med dyslexi vänder sig med fördel direkt till dyslexipedagog dyslexi@su.se.

8.2 Särskilt pedagogiskt stöd vid högskolestudier

Studenter med funktionshinder har möjlighet till s.k. särskilt pedagogiskt stöd vid högskolestudier. Som exempel kan nämnas alternativa examinationsformer, såsom förlängd tentamenstid eller enskild tentamen vid dator m.m. Det ankommer på varje berörd student att, i den mån han eller hon vill ta del av de särskilda åtgärder som har utlovats, inför kursstarten i varje ämne i god tid (**minst 4 veckor**) kontakta institutionens kontaktperson. Genom ett skriftligt intyg från Studentavdelningens sektion Service för studenter med funktionsnedsättning vid Stockholms universitet ska studenten styrka att han eller hon har en funktionsnedsättning. Kontaktperson vid Juridiska institutionen är studierektor Viktoria Pettersson. Ang. kontaktuppgifter, se Juridiska institutionens hemsida.

8.3 Examination vid funktionshinder

Studenten måste **senast 3 veckor** före tentamenstillfället meddela kursadministratören (koordinatör) att examinationen ska genomföras så att eventuella extra åtgärder kan vidtas. Om anmälan inkommer senare kan institutionen inte garantera att examinationen kan genomföras såsom önskas. Observera att studenten även ska anmäla sig till tentamen på sedvanligt sätt i FastReg senast tre arbetsdagar före dag för tentamen.

9. Studentinflytande och kursutveckling

Samtliga studenter uppmanas att fylla i en elektronisk blankett för kursutvärdering i slutet av kursen. Kursutvärderingen har stor betydelse för kvalitetssäkring av kursens innehåll och pedagogiska upplägg. En länk till kursutvärderingen skickas med e-post i slutet av kursen. Kursen förändras och utvecklas kontinuerligt och de synpunkter och idéer som framförs i kursutvärderingen övervägs alltid noga.